

پیدایں خاموش

گردآوری و تالیف:

یاسمن ارنگ

www.ketab.ir

فرهنگ آفرین

بزرگراه رسالت، خیابان بی هاشم،
خیابان شهید رحیمی، کوچه اتحاد،
پلاک ۱،

۰۹۱۹۳۱۴۳۹۱۹ ، ۳۶۳۰۲۱۰۱

مؤلف: نعیمه آرنک

نصف چاپ اول - ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰

تعداد صفحه: ۲۰۱

قیمت: ۱۱۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۹-۰۵-۱

آدرس الکترونیکی: maleki2014@gmail.com

سرشناسه:

نعیمه (یاسمن) آرنک

عنوان و نام پدیدآور:

بیدار خاموش، نعیمه (یاسمن) آرنک

مشخصات نشر:

تهران، بزرگراه آفرین، ۱۳۹۳

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۹-۰۵-۱

رده بندی کنگره:

۱۳۹۳ ۷۴/۱۷۳/PIR

رده بندی دیویی:

۸۶۸/۸۶

شماره کتابشناسی ملی:

۱۹۲۴۲۰۹

فهرست:

۷	پیش‌گفتار
۱۰	سال‌شمار زندگی ژاله
۱۱	فصل اول:
	آشنایی با ژاله و عصر ژاله
۱۱	زندگی‌نامه
۳۵	ویژگی‌های ژاله
۴۹	اوضاع سیاسی و اجتماعی عصر ژاله
۵۵	فصل دوم:
	مضامین شعر
۵۵	زن
۸۰	مرد
۹۰	حضور اشیاء
۹۹	خانواده و اجداد
۱۲۹	تألیفات قائم مقام
۱۳۰	دلتنگی‌ها و گلایه‌ها
۱۳۳	دیدگاه ژاله نسبت به هستی
۱۳۸	عشق و آرزو
۱۴۱	دیدگاه ژاله نسبت به فرنگیان
۱۴۵	فصل سوم:
	ویژگی‌های هنری اشعار
۱۵۵	سبک شعری
۱۶۱	فصل چهارم:
	ژاله در نگاه دیگران
۱۸۹	بی‌نوشت
۲۰۱	کتاب‌نامه

پیش گفتار

مجموعه‌ای که پیش روی شماست حاصل مطالعات گسترده در آثار و احوال شاعر ناشناخته و گران سنگی است که به فراخور اندیشه‌های سترگ و اشعار ارزشمند خود، در ادبیات ما مورد توجه قرار نگرفته است.

تاکنون کتاب‌ها و مقالات بسیاری در مورد رابعه، مهستی، پروین، فروغ و... نگاشته شده، اما شاعر توانا و گرانقدر ژاله قائم مقامی به دلایلی که در این پژوهش به آن پرداخته شده است، کمتر مورد نقد و بررسی ادیبان و ستان واقع شده، با این که به گواهی دیوان نهصد و هفده بیتی که از او برای ما به یادگار مانده است از نظر شاعری در رده‌های اول شعر زنان قرار می‌گیرد.

در این نوشتار بر آن هستیم که ژاله را با نگاهی به گراف در هنر شاعری در مرتبه نخست شاعران زن قرار دهیم و همواره پاره‌ها و نویسنده‌گان که به شرح زندگی شاعران زن پارسی‌گو پرداخته‌اند، شاعر مورد بررسی خود را با آمد شعرای زن قلمداد نمائیم زیرا با مورد ملاحظه قرار دادن اشعار کسانی چون مهستی، رابعه، ستاره کردستانی، پروین، ژاله و... در کنار هم، به راستی نمی‌توان یکی را بر دیگران ترجیح داد. همان گونه که در ادب پارسی در مورد اشعار شاعران طراز اول مرد نیز این موضوع صادق است هیچ کس نمی‌تواند حافظ را برتر از سعدی بداند و یا بالعکس، مگر در قلمرو علاقه و سلیقه در واقع هر یک از این سخن‌سرایان در جایگاه ویژه خود قرار دارند و همه با هم در شکل‌گیری کاخ بلند ادب پارسی، به قسمت‌های نابرابر، سهیم‌اند.

مطالعه اشعار ژاله ما را بر آن می‌دارد تا او را یکی از تواناترین شاعران زن پارسی‌گوی بدانیم که در بسیاری موارد با ابتکارات و نوآوری‌هایی از دیگران متمایز می‌گردد. شاعرانی کشیده و ناکامی که بیش از همه تصویر مستمدیده زن ایرانی را در آئینه شعرش نقش می‌نمایند و بی‌هیچ واژه‌ای، زبان گشاده و صریح هزاران زن زبان بسته در طول قرون متمایز می‌گردد. شاعری که به پشتوانه دانش اندوخته‌اش و با بهره‌گیری از هوش ذاتی و درک صحیح و عمیق از اوضاع و شرایط، اشعاری غنی با مضامین و محتوای بلند و ژرف و لفظ و ساختار محکم، فخیم و درعین حال دلنشین به دست ما می‌دهد.

هم چنین اشعار او در صحبت و همدلی با اشیا به خصوص با آینه در میان اشعار دیگران،

درخشش و جلوه ویژه ای می‌یابد. لحن مطایبه آمیز و پرتعریض ژاله در جای جای دیوان، به خصوص در توصیف همسرش نیز قابل ملاحظه است و این همه او را در جایگاه ویژه ای نسبت به شاعران قرار می‌دهد.

برای نخستین بار دیوان ژاله بیست سال پس از درگذشتش، توسط پسرش پژمان بختیاری در سال ۱۳۴۵ تنها در هزار نسخه به چاپ رسید و تا حدود چهل سال نیز تجدید چاپی بر آن صورت نگرفت. و همین امر باعث مهجور ماندن اشعار او در میان دوستداران شعر و ادب پارسی گردید و بر شعری که از جنبه های گوناگون می توانست منتقدان و ادب پژوهان بسیاری را همچون اشعار پر جنجال فروغ فرخزاد به سوی خود جذب کند، چنان مورد بی مهری واقع شد که به راستی دیوان او را از زمره آثار نامرئی های نایاب قرار داده است. این مسئله لزوم تجدید چاپ دیوان ارزشمند او را دو چندان کرد، چنان که برای استفاده علاقمندان دیوان ژاله، مطابق با چاپ مرحوم پژمان به همراه توضیحاتی که به نگارنده در مجلد دیگری به چاپ رسیده است و ارجاعات شماره ابیات دیوان ژاله، در این پژوهش اساس این کتاب است.

به دنبال آن به جزیره کتاب ارزنده ای که در بخش های کوتاهی از آن به شعر و زندگی ژاله پرداخته شده، منابع دیگری را دستمایه گردانید. بنابراین اشعار او و آثار پژمان مبنای کار قرار گرفته است.

در انجام این پژوهش از همیاری نوه شاد دیوان ژاله قائم مقامی، خانم فریبا پژمان - که اطلاعات و مدارکی را در اختیارم قرار دادند - بهره مند بودم و در همین جا از محبت های صمیمانه ایشان قدردانی می‌نمایم.

هم چنین بر خود واجب می‌دانم از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر سید مهدی نوربان تشکر کنم و از زحمات بی دریغ جناب آقای دکتر محمد رضا نصرانی که با مطالعه دقیق این پژوهش، نکات ارزنده ای را یادآوری نمودند نهایت سپاس خود را ابراز کنم.

و خدای را بر همه قسمت‌ها سپاس
آرنگ - شهریور ۱۳۸۸